

kovanem izidu volitev. Poprej naprednjaki, da so še lani zaprli okna ob rešnji procesiji (župan), pri volitvah polni zmagozavesti, da stavijo deset litrov in pijejo tri dni od same navdušenosti (učitelj Komar), očitajo mlačnost in malobrižnost drugim (učitelju Jermanu), ki dobro vidijo vso brezpomembnost takih volitev — „narod si bo pisal sodbo sam; ne frak mu je ne bo in ne talar!“ (str. 3) — neusmiljeno zmerjajo za mežnarja onega (učitelj Hvastja), ki je z mladostjo vred izgubil svoje prepričanje, sedaj v starosti pa z ozirom na ljubi kruh se raje oklenil župnika: komaj pa izvedo, da so volitve uspele vse črno, so trenutek poparjeni, kmalu pa se jim zdi ta rezultat neizogiben, naraven, popolnoma v redu, vsega uvaževanja vreden. Kupijo si paternoštre, gredo k sveti spovedi (učiteljica Minka), trebijo knjižnico pohujšljivih knjig, klanjajo se v špalirju župniku in gredo k njemu na večerjo. Prej zaničevane „mežnarje“ prosijo sedaj na kolenih odpuščanja, sumničijo pa one (Jermana), ki se jim gnusi ta neznačajnost in ostanejo neupognjeni. Zmaga se seve temeljito izrabi; vsa fara je kakor laškega vina pijana in gorje posameznikom, ki se „volji ljudstva“ ne uklonijo! Od vseh strani se pritiska nanje, vse prejšnje „blodnje“ so jim odpuščene, če obljubijo, se političnim razmeram primerno „razviti“, vsaj na zunaj; če nič ne pomaga, se jim da razumeti, da so le hlapci, za katere so še vedno biriči na svetu, in končno se te grožnje tudi izpolnijo. Vsak boj je brezupen in neusmiljen poraz je neizogiben. Kajti za časa protireformacije „so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhál. In mi smo vnuki svojih dedov“ (str. 33). Na bolje se bo obrnilo šele takrat, „kadar se vzbudi v hlapcih gospod, v sužnjih kralj“... kadar ne bo več „naroda“, kadar bodo samo ljudje, sami svoji, predrzni in ponosni... „kralji v cunjah!“ („Za narodov blagor“ str. 84.) Ista misel je simbolično izražena v „Hlapcih“ (str. 77). Jerman pogleda roko kovača Kalandra: „Za dve moji! Ta roka bo kovala svet... Ne, jaz ne bom več zboroval. Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje, moja so odpovedala... star sem in zaspan...“

Celo dejanje je osredotočeno okrog učitelja Jermana, ki je sklenil, „iz hlapcev narediti ljudi“, toda je ta poskus skoro z življenjem poplačal. Da bi poskusil še enkrat, za to ni imel dovolj moči, preveč so ga razni udarci potrli, prevelik je bil njegov gnus nad temi hlapci. — Ostra karakterizacija oseb, par izbornih tipov in efektnih prizorov morajo drami tudi na odru zagotoviti popoln uspeh.

Dr. A. Dolar.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaje Zgodovinsko društvo v Mariboru.

6. letnik, 3.—4. snopič.

Dočim sta prvi dve številki tega letnika prinesli dva težka in obsežna članka, je ta številka mnogo bolj pisana in raznovrstna. Dr. Stegenšek piše „o gotških freskah pri Sv. Mohorju na Kozjaku“, dr. Kovačič pa podaja odlomek „iz prazgodovine središkega trga“. Prvi spis je zanimiv donesek o naši provincijalni umetnosti v 15. stol., drugi pa je odlomek iz velike monografije „Zgodovina središkega trga“, ki jo je na poziv te narodne občine napisal prof. dr. Kovačič in izdalo mariborsko Zgodovinsko društvo. V tem spisu dokazuje pisatelj nepretrgano vez v zgodovini Središča od Rimcev do naših dni. Če bo obveljalo, da se je ohranilo rimsko ime „Curta“ v današnjem krajevnem imenu „Krták“, bo to vsekakor zanimivo. Novi sta razlagi imen „Središče“ in „Polstrau“, med katerimi bo zadnja obveljala. — Urednik „Časopisa“, prof. Kaspret, prinaša zopet „slovarske drobtinice, nabrane iz starih urbarjev, aktov in listin“, ki osvetljujejo mnogo podrobnosti iz naše

gospodarske in pravne zgodovine. Gosp. uredniku, ki že leta raziskuje našo zgodovino v 16. in 17. stol., ki je o tem napisal že mnogo spisov trajne vrednosti in ki ima, kakor vemo, še mnogo zanimivega gradiva, bo naša znanost zelo hvaležna, če bo te „raztresene ude“ zbral, enotno uredil in v posebni knjigi izdal. S tem bi dobili lep kos domače, v narodnem duhu pisane zgodovine reformacijske dobe, ki bi nam v marsičem osvetlil splošni položaj Slovencev v 16. in 17. stol. in podal zanimive doneske za genezo našega največjega zgodovinskega socialnega gibanja, kmetijskih vojsk, ki pa bi bil lahko enako ploden za našo znanost kakor za naše slovstvo. — Med malimi izvestji je najbolj zanimiv spis Al. Trstenjaka „Ivanjski kres v ormoški okolici“, ki kaže mikavno zmes starih, krščanskih in modernih nacionalnih elementov. Med književnimi poročili opozarjamo posebno na oceno za Slovence zanimive Gubove knjige „Geschichte der Stadt Cilli“ (Dr. Stegenšek), ki sta jo izmed Slovencev ocenila tudi Ljubša (Gutjahr-Harings „Literarischer Anzeiger“ XXIV, str. 47—48) s posebnim ozirom na staro in „S.“ (?) v božični prilogi „Narodnemu Dnevniku“ 1909 posebno za najnovejšo dobo.

Društvo šteje danes 343 članov, pa bi jih lahko mnogo več. Ustvarilo si je muzej in arhiv, ki sta, dasi v početkih, zelo zanimiva. Društvu, ki — vkljub mnogim, tudi „domačim“ zaprekam — neumorno deluje in lepo napreduje, želimo v bodoče še več uspehov.

J. A. Glonar.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. 13. snopič. Izdala in založila „Slovenska Matica“ v Ljubljani 1909. V. 8^a. str. 81—192.

S tem snopičem je dosegla velika Štrekljeva zbirka številko 7174. Kakor vidimo iz urednikove pripomnje, gradivo še vedno narašča; zato bi bilo želeti, da bi se javnosti izročalo nekoliko hitreje, četudi uvažujemo stališče založnice „Slovenske Matice“, ki iz gmotnih ozirov izdaja v zadnjih letih prav tanke zvezčiče teh pesmi. Ni baš odločilno za nas suho dejstvo, da bi naj imeli pred seboj gradivo zbrano; kajti njega važnost sega preko osebnih interesov v vso našo bodočnost: težko le pričakujemo besed, ki nam jih bo govoril urednik ob sklepu svojega dela; te besede bodo zaključile dobo, ki jo je započel Zoisov krog.

Naš snopič, ki je le iztrgan del V. zvezka, obsega 277 pesmi iz vojaškega življenja naših fantov. Poleg raznih motivov (slovo od matere, od deklice, od doma, pogum, bridka smrt itd.) je v nje položena zgodovina vojačenja tekom 19. stoletja; vojaku-begunu (hvaležen predmet povestničarjem!) je n. pr. posvečenih sedmero pesmi. Največ zanimanja bo pač zbujala vsakemu otroku znana o „vojaškem bobnu“; zapisana je v 13 varijantah (str. 164—169, štev. 7108—2120). Mi smo te prav slovenske pesmi vajeni v lepem Žirovnikovem kroju; a tu vidimo, kako čudna pota včasih ubira slovenski „narodni pesnik“; v Podmelcu je pesem dobila (štev. 2120) n. pr. tole obliko: „Ta saudaški tambur (!), ta je velik zun (= zvon), Oj ta ba mene zunuw, Ko jest umerel bom“! — Še več inčac (25) ima ljubka „Ena ptičca je priletela . . .“, ki nam jo je takisto Žirovnik omilil.

Urednikovo akribijo moramo nanovo poudarjati z vso pohvalo. Zato si lahko mislimo, kako so mu neprijetni nekateri tiskovni nedostatki (v dosedanjih sešitkih jih nismo opažali!), ki so mu jih zakrivali — drugi.

Dr. Jos. Tominšek.

P. von Radics: Johann Weikhard Freiherr von Valvasor.¹⁾ — Znana je suša, ki je vladala v slovenski književnosti XVII. stoletja. Kako hvaležen je človek

¹⁾ Herausgegeben von der Krainischen Sparkasse. In Kommission bei Ig. v. Kleinmayr & F. Bamberg. Laibach 1910. V. 8°. 350 str. in 15 prilog. — Cena broš. 4 K.